

ŠOA

Základní pojmy

- „*holocaust*“ – z řec. *holocauston* („celopal“) = zápalná oběť; používá se od 70. let 20. stol.
- „šoa“ (hebr. *HaShoah* – katastrofa, zkáza;
- „*porajmos*“ - romský holocaust
- „*konečné řešení židovské otázky*“ (*Endlösung der Judenfrage*) – eufemismus používaný nacisty
- „*genocida*“ - proces zničení národa nebo etnické skupiny; nemusí proběhnout najednou a přímo hromadným vyvražděním (R. Lemkin)

Jedinečnost šoa

- zapojení státu, byrokrat. aparátu i ústředních institucí perzekuované komunity
- Maximální odlidštění, zprůmyslněnost a zefektivněnost likvidačního procesu
- dehumanizace obětí
- globální, totální a iracionální povaha holocaustu (Y.Bauer)

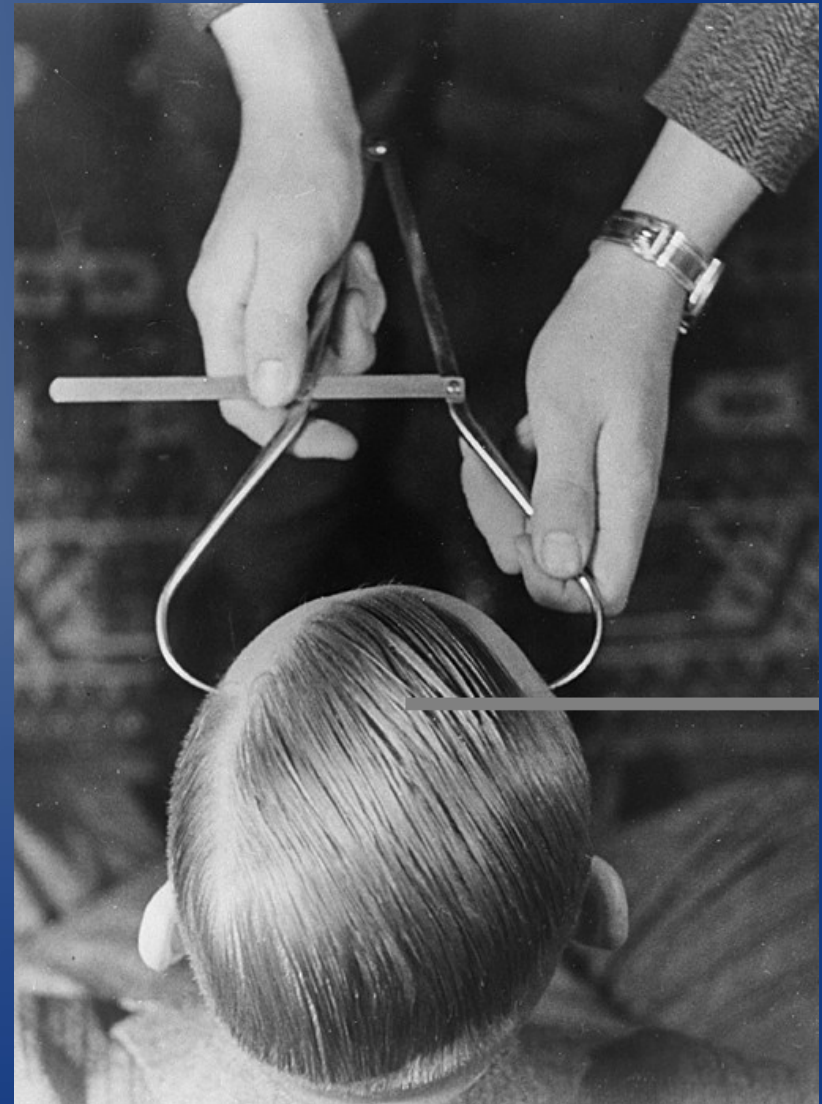

Jednotlivé etapy (R. Hilberg)

- **definice a označení** – přesné vymezení skupiny lidí určené k vyhlazení a jejich izolace („ghetto beze zdí“)
- **vyvlastnění** – arizace židovského majetku a zbavení práv
- **deportace** – transporty z jednotlivých okupovaných území
- **koncentrace** – shromažďování ve sběrných a likvidačních táborech
- **fyzická likvidace**

Východiska nacistické rasové politiky

- teorie moderního biologického rasismu
  - J. A. Gobineau: Esej o nerovnosti lidských ras (1853-55)
  - severní (nordická) plavovlasá modrooká dlouholebá rasa - „árijská rasa“

- sociální darwinismus – termíny „přirozený výběr“, „právo silnějšího“
- H. S. Chamberlain: Základy 19. století (1899) – germánský lid je dědicem antických říší Řecka a Říma, a proto hraje vůdčí roli v rámci „árijské rasy“
- 1936 Institut pro rasovou hygienu

20. a 30. léta v Německu

- 1920 založení NSDAP – antisemitismus součástí nacistické ideologie
- 1924 vydání knihy Mein Kampf – 10 mil. výtisků
- ideologická podpora (J. Goebbels, A. Rosenberg), zapojení tisku (Der Stürmer)
- 1926 založení Hitlerjugend (od 1933 členství povinné)
- 30. leden 1933 nástup NSDAP k moci - počátek protižidovských restrikcí v Německu

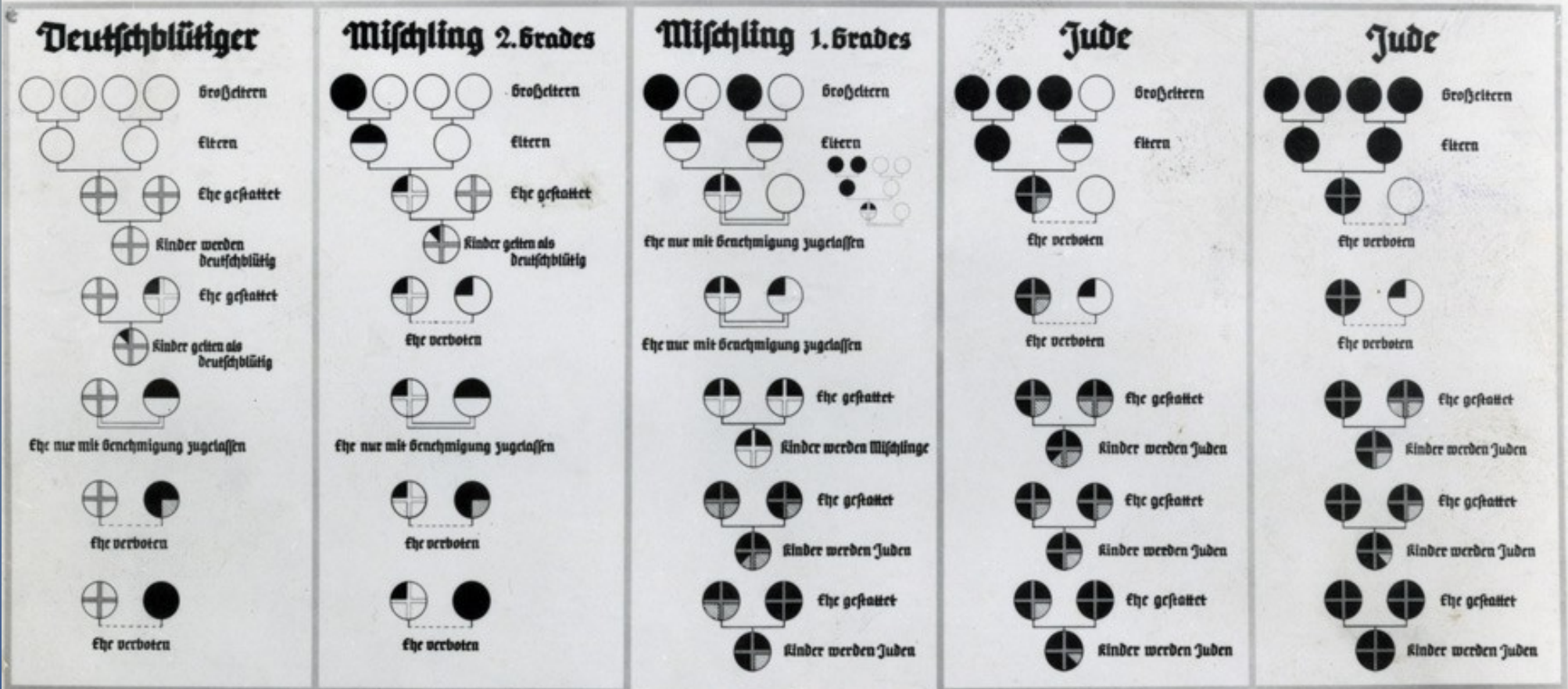
Definice, označení, vyvlastnění

- 1933 první koncentrační tábory (Dachau, Oranienburg) pro odpůrce NSDAP, tělesně či duševně postižené, homosexuály a Romy
- 1935 vydání tzv. **norimberských zákonů** – zákon o říšském občanství a zákon na ochranu německé krve a německé cti

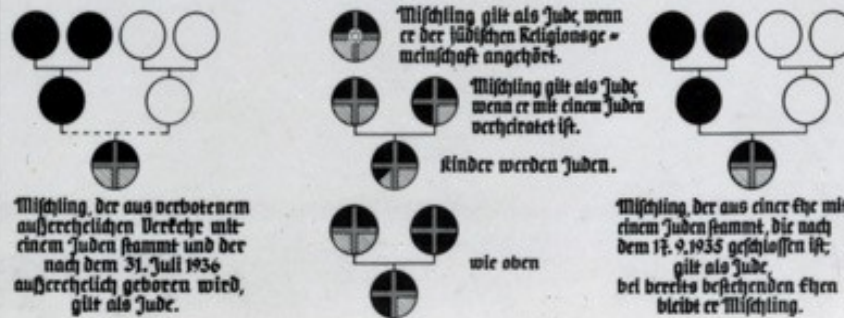
Die Nürnberger Gesetze

Zeichenerklärung

Deutschblütiger		gehört der höchsten Rasse- u. Selbstgruppenstufe an, kann Reichsbürger werden
Mischling 2. Grades		gehört nur der höchsten Selbstgruppenstufe an, kann Reichsbürger werden
Mischling 1. Grades		gehört nur der höchsten Selbstgruppenstufe an, kann Reichsbürger werden
Jude		gehört der höchsten Rasse- u. Selbstgruppenstufe an, kann nicht Reichsbürger werden
Jude		gehört der höchsten Rasse- u. Selbstgruppenstufe an, kann nicht Reichsbürger werden

Sonderfälle bei Mischlingen 1. Grades

Reichsbürgergesetz vom 15. 9. 1935

1. Verordnung vom 14. 11. 1935

Das Reichsbürgerrecht ist in jedem einzelnen Satz aus der Definition abzuleiten

Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre vom 15. 9. 1935

1. Verordnung vom 14. 11. 1935

Schwerer Fall verbleibt unberührt

Kriegsdrucksache Nr. 100 vom 14. 9. 1935 Nr. 103 vom 14. 9.

Židovské muzeum v Praze

Copyright by Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda

Násilné restriktce

- 12.3.1938 Anschluss Rakouska
- 9.11.1938 „Křišťálová noc“ – údajná reakce na vraždu Ernesta vom Ratha v Paříži, zničení 267 synagog a 7500 obchodů
- silná emigrace Židů z Německa a Rakouska
- 30.1.1939 projev A. Hitlera před Říšským sněmem - rozpoutání světové války Židy povede k vyhlazení židovské rasy v Evropě

Deportace, koncentrace, likvidace

- první ghetto zřízeno v říjnu 1939 -Piotrków Tribunalski. Dále v Lodži, Varšavě, Krakově, Lublinu,...
- počátek masové likvidace Židů se zahájením tažení proti SSSR – postup tzv. Einsatzgruppen (Babi Jar)
- koordinátorem „konečného řešení“ Hlavní úřad říšské bezpečnosti, odd.IV B 4 – Heinrich Himmler, aj.

- dočasným řešením soustředění Židů v ghettech na území Polska a okupovaných sovětských územích – nevyhovující životní podmínky a násilí ze strany příslušníků SS
- v každém ghettu ustavena tzv. *Judenrat*, židovská samospráva – snaha o zlepšení života internovaných x vlastní prospěch funkcionářů
- od roku 1941 systematické vyhlazování Židů v táborech Chelmno (plynové vozy), Treblinka, Belžec, Sobibor (plynové komory) – tzv. Akce Reinhard
- 20.1.1942 konference ve Wansee – usnesení o realizaci „konečného řešení“ pro 11 mil. Židů

LEGENDA

- ☆ ghetto
- vyhlazovací tábor
- koncentrační tábor (barevné kruhy)

- od jara 1942 těžištěm vyhlazování koncentrační tábor Osvětim II – Birkenau (Březinka) se 4 krematorii a 8 plynovými komorami – obětí okolo 1,2 mil. Židů
- mnoho Židů zahynulo na konci války při tzv. pochodech či transportech smrti
- celkem zahynulo v době holocaustu asi 6 mil. Židů
- rychlost realizace „konečného řešení“ v jednotlivých zemích dána mírou kontroly ze strany nacistického Německa a mírou iniciativy lokálních správ

Židovský odboj

- v ghettech i koncentračních táborech existence židovských odbojových organizací – povstání ve varšavském ghettu (1943), povstání v Bialystoku, Treblince a Sobiboru (1943) a v Osvětimi (1944)
- vstupování Židů do vojenských jednotek spojenců, vytváření vlastních partyzánských skupin
- bojkot a sabotáže při práci v továrnách na výrobu zbraní, letadel a raket (Dora – Mittelbau)

Židé v Protektorátu Čechy a Morava

- podzim 1938 - počátky perzekuce židovského obyvatelstva českých zemí po podepsání tzv. Mnichovské dohody
- útěk sudetských Židů z pohraničí do vnitrozemí
- 16.3.1939 vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava – tehdejší stav 118 310 Židů
- postupná realizace několika set protižidovských nařízení, opatření a zákazů s cílem Židy izolovat a vytlačit z veřejného života – vytvoření tzv. „ghetta beze zdí“

Die Heimat der Sudetendeutschen in Böhmen, Mähren und Sudetenschlesien

Nemohl jsem na dnešek dlouho usnout a přemýšlel jsem a rovnal si v hlavě všechny ty zákazy, které se mne nějak byt' seabeměně, dotýkají. A protože je nedělní dopoledne, venku již druhý den sněží a teprve za několik hodin mám jet do Košíř, napíšu si sem ty zákazy, na které si vzpomenu, a až je napíšu, nechám pod nimi ještě hodně velké místo pro ty, které se dostaví po dnešním dni. Nemám bohužel po ruce žádný pramen, podle kterého bych mohl postupovat, a tak jak seřazení, tak počet je víceméně náhodný. Jsou to tedy tyto zákazy:

Nesmím vycházet z domu po osmé hodině večerní.

Nesmím si najmout samostatný byt.

Nesmím se stěhovat jinam, než do Prahy I nebo V, a to jako podnájemník.

Nesmím chodit do vináren, kaváren, hostinců, biografů, divadel a na koncerty, kromě jedné nebo dvou kaváren, pro mne vyhrazených.

Nesmím chodit do parků a sadů.

Nesmím chodit do městských lesů.

Nesmím se vzdalovat za obvod Prahy.

Nesmím (tudíž) jet domů, do Kutné Hory a nikam jinam, leda na zvláštní povolení gestapa.

Nesmím jezdit v motorových vozech tramvají, jen v posledním vlečném voze, a má-li „tento“ střední vstup, tedy jenom v jeho zadní polovině.

Nesmím nakupovat v jakýchkoli obchodech jindy než mezi 11. a 13. a mezi 15. a 17. hodinou.

Nesmím hrát divadlo a být jakkoli jinak veřejně činný.

Nesmím být členem žádných spolků.

Nesmím chodit do jakékoli školy.

Nesmím se společensky stýkat se členy Národního souručenství a oni se nesmějí stýkat se mnou, nesmějí se se mnou zdravít, zastavovat a mluvit o věcech jiných než nutných (při nákupech apod.).

Alfred
Bonda,

aus - z

darstellt, welcher dieselbe vor der Behörde eigenhändig unterfertigt hat. který se na ní před úřadem vlastnoručně podepsal.

J

Nr. - Číslo

18836

DEUTSCHES REICH NĚMECKÁ ŘÍŠE
PROTEKTORAT PROTEKTORÁT
BÖHMEN U. MÄHREN ČECHY A MORAVA

ALLGEMEINE VŠEOBECNÁ
BÜRGERLICHE OBČANSKÁ
LEGITIMATION LEGITIMACE
DES STAATS- STÁTNÍHO
ANGEHÖRIGEN PRÍSLUŠNÍKA
DES PROTEKTO- PROTEKTORÁTU
RATES BÖHMEN ČECHY
UND MÄHREN A MORAVA

Vorname - Jméno

Alfred

Zuname - Příjmení

Bonda

Einkaufszeit für Juden

von 11-12 Uhr.
od hod.

Nákupní doba pro židy.

Ausser dieser Zeit ist der Eintritt den Juden verboten.

Mimo tuto dobu jest vstup židům zakázán.

Verordnungsblatt

des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren

Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě

1941	Ausgegeben in Prag, den 12. September Vydáno v Praze dne 12. září	Nr. Čís. 44
------	--	----------------

Tag den	Inhalt / Obsah	Seite strana
1. 9. 1941.	Polizeiverordnung über die Kennzeichnung der Juden	497
	Policejní nařízení o označování Židů	497

Polizeiverordnung über die Kennzeichnung der Juden.

Vom 1. September 1941.

(RGBl. I, S. 547, ausgeg. am 5. IX. 1941).

Auf Grund der Verordnung über die Polizeiverordnungen der Reichsminister vom 14. November 1938 (Reichsgesetzbl. I S. 1582) und der Verordnung über das Rechtsetzungsrecht im Protektorat Böhmen und Mähren vom 7. Juni 1939 (Reichsgesetzblatt I S. 1039) wird im Einvernehmen mit dem Reichsprotector in Böhmen und Mähren verordnet:

§ 1

(¹) Juden (§ 5 der Ersten Verordnung zum Reichsbürgergesetz vom 14. November 1935 — Reichsgesetzbl. I S. 1333), die das sechste Lebensjahr vollendet haben, ist es verboten, sich in der Öffentlichkeit ohne einen Judenstern zu zeigen.

(²) Der Judenstern besteht aus einem handtellergroßen, schwarz ausgezogenen Sechsstern aus gelbem Stoff mit der schwarzen Aufschrift „Jude“. Er ist sichtbar auf der linken Brustseite des Kleidungsstücks fest aufgenäht zu tragen.

§ 2

Juden ist es verboten,

- den Bereich ihrer Wohngemeinde zu verlassen, ohne eine schriftliche Erlaubnis der Ortspolizeibehörde bei sich zu führen;
- Orden, Ehrenzeichen und sonstige Abzeichen zu tragen.

Policejní nařízení o označování Židů.

Ze dne 1. září 1941.

(Říšský zák. I, str. 547., vyd. dne 5. IX. 1941).

Na základě nařízení o policejních nařízeních říšských ministrů ze dne 14. listopadu 1938 (Říšský zák. I, str. 1582.) a nařízení o právu vydávati právní předpisy v protektorátu Čechy a Morava ze dne 7. června 1939 (Říšský zák. I, str. 1039.) se v dohodě s říšským protektorem v Čechách a na Moravě nařizuje:

§ 1.

(¹) Židům (§ 5. Prvního nařízení k zákonu o říšském občanství ze dne 14. listopadu 1935 — Říšský zák. I, str. 1333.), kteří dovršili šestý rok života, je zakázáno ukazovati se na veřejnosti bez židovské hvězdy.

(²) Židovská hvězda pozůstává ze šesticípé hvězdy velikosti dlaně, černě vytažené, ze žluté látky s černým nápisem „Jude“. Budiž nošena viditelně pevně přišita na levé náprsní straně části oděvu.

§ 2.

Židům jest zakázáno,

- obvod obce jejich bydliště opouštět, nemají-li u sebe písemné dovolení místního policejního úřadu;
- nositi řády, čestné znaky a jinaké odznaky.

1 1/2, 6, 1 1/4

kino

BIO

Kora Jerry

kassa

POKLADNA

Für Jugendliche ungeeignet
Mladíci nepřístupno

Juden Eintritt verboten

Židům vstup zakázán

Kartenvorverkauf
Předprodej vstupenek

Tageskasse
Denní pokladna

Kind	Erw.	1/2	3/4	St.
1. Klasse				
2. Klasse				
3. Klasse				
4. Klasse				
5. Klasse				
6. Klasse				
7. Klasse				
8. Klasse				
9. Klasse				
10. Klasse				
11. Klasse				
12. Klasse				
13. Klasse				
14. Klasse				
15. Klasse				
16. Klasse				
17. Klasse				
18. Klasse				
19. Klasse				
20. Klasse				

Kind	Erw.	1/2	3/4	St.
1. Klasse				
2. Klasse				
3. Klasse				
4. Klasse				
5. Klasse				
6. Klasse				
7. Klasse				
8. Klasse				
9. Klasse				
10. Klasse				
11. Klasse				
12. Klasse				
13. Klasse				
14. Klasse				
15. Klasse				
16. Klasse				
17. Klasse				
18. Klasse				
19. Klasse				
20. Klasse				

BRUČ N. 1
F. H. S. C. L.
KANKOVA
KUMYRSKÉ HOUPKY

Richtung auf das Datum und die Stunde

POZOR NA DATUM A HODINU

RODINY
MODERNÍ KINOTY
ERUZEK
PRAHA

Kassa
pokladna
12

- Židům dále zakázáno vstupovat na vybraná náměstí, do určitých ulic, do parků, veřejných sadů, zahrad a lesů, navštěvovat divadla, kina, knihovny, plovárny aj. zábavní a sportovní zařízení
- Židé omezení v hromadné i osobní dopravě
- Židé vyloučení z určitých povolání a vzdělávání
- Židům odebrány telefonní přístroje, rádiové přijmače, jízdní kola, lyže, šicí stroje, atd.
- po 20h Židům zakázáno vycházet z domu
- arizace židovského majetku
- od 1.9.1941 označení žlutou hvězdou

- 21.7.1939 založena Ústředna pro židovské vystěhovalectví (Adolf Eichmann) – veškerá protektorátní židovská problematika, včetně soustřeďování židovského majetku
- plán deportovat protektorátní Židy do konce roku 1941 rovnou na východ nemožný, částečně využito Lodže a Minsku.
- potřeba vytvoření sběrného tábora pro Židy z Protektorátu – ghetto v Terezíně – přestupní stanicí také pro Židy z Německa, Holandska, Dánska, Rakouska, Maďarska a Slovenska
- odtud transporty do Rigy, Varšavy, Lublinu, Treblinky, Malého Trostince, Izbice, ad., od října 1942 pouze do Osvětimi

Život v Terezíně

- komandatura SS
- židovská samospráva (Jakub Edelstein, dr. Paul Eppstein a dr. Benjamin Murrelstein)
- pracovní povinnost (od 16 do 65 let), špatné hygienické podmínky, nedostatek stravy, přelidněnost - vysoká úmrtnost
- v ghettu povoleny kulturní aktivity – duchovní vzdor
- 23.6.1944 návštěva delegace Mezinárodního červeného kříže – zkrášlování ghetta
- 3 funkce ghetta – tranzitní, propagandistická, decimační

- Oddělení péče o mládež (pro děti od 4 do 16 let) zavedlo dětské domovy v průběhu roku 1942 tzv. *kinderheimů* – lepší materiální i zdravotní péče, tajné vzdělávání, výchova, vytváření vlastních časopisů (např. *Vedem*)
- ghettem v Terezíně prošlo od listopadu 1941 do května 1945 asi 140 tisíc lidí, z toho více než 10 tisíc dětí, 90 tisíc osob bylo dále deportováno na východ
- konce války se v Terezíně dožilo 6785 Židů z Protektorátu a 240 Židů ze Sudet
- celkem zahynulo 77 297 protektorátních Židů

Norimberský proces

- 20. 11. 1945–1. 10. 1946
- mezinárodní vojenský tribunál soudící nacistické zločince (zástupci 4 vítězných mocností: USA, VB, SSSR, Francie)
- sešel se 138x, projednal 38 000 výpovědí, hlavně písemných, stenografický zápis soudního líčení měl 17 000 stran
- obžalováno 22 nacistů za zločiny proti míru, lidskosti, demokracii a válečné zločiny, včetně genocidy
- osvobozeni byli H. Fritzsche, F. Papen, H. Schacht
- 10letý trest dostal K. Dönitz, 15letý K. Neurath, 20letý trest B. Schirach a A. Speer, doživotí pak R. Hess (p.), W. Funk, E. Reader
- trest smrti oběšením dostali H. Göring (s.), J. von Ribbentrop, W. Keitel, E. Kaltenbrunner, A. Rosenberg, H. Frank, W. Frick, J. Streicher, F. Sauckel, A. Jodl, A. Seyss-Inquart a M. Bormann (n.) (oběšeni 16. 10. 1946)
- obžalovány byly také nacistické organizace – za zločinné prohlášeno vedení NSDAP, gestapo, SD, SS, naopak osvobozeno SA, říšská vláda, generální štáb a hlavní velitelství branné moci
- diskutabilní otázka skutečných pachatelů

